

**Тэксты заданняў
для першага этапа школьнай алімпіяды
на беларускай мове і літаратуры**

6 клас

Усяго: 57 балаў (памылка - 0,1 б.)

Заданне 1. *Запішыце словы ў фанетычнай транскрыпцыі. (Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за кожнае правільнае слова)*

Людскі _____, ад'езд _____, возчык _____, лётчык _____, счарсцвелы _____, салаўі _____, прыезджаць _____, купаешся _____, разжыцца _____, ласьён _____.

Заданне 2. *Ад прапанаваных словазлучэнняў утварыце складаныя прыметнікі. Запішыце. (Максімальная колькасць балаў – 4; 0,5б. за кожнае правільнае слова)*

Чорныя валасы _____, тоўстыя крылы _____, доўгі хвост _____, устойлівы да цяпла _____, дзвесце гадоў _____, добрая якасць _____, добрае сэрца _____, босыя ногі _____.

Заданне 3. *Да ўстарэлых слоў левага слупка падбярыце сінонімы з правага слупка, пары запішыце. (Максімальная колькасць балаў – 4; 0,5б. за кожнае правільнае слова)*

Лемантар	Факел
Ланіты	Сход
Паходня	Лоб
Веча	Мяжа
Ловы	Канікулы
Вакацыі	Буквар
Чало	Паляванне
Кардон	шчокі

Заданне 4. *Запішыце лічбы словамі. (Максімальная колькасць балаў – 7)*

Праехаць каля 600 кіламетраў _____, у кнізе звыш 250 старонак _____, нарадзіўся ў 2007 годзе _____, самалёт з 243 пасажырамі _____, сустрэцца на 235 кіламетры _____, прачытаць 2/3 кнігі _____, 35-тысячны наведвальнік _____.

Заданне 5. Пастаўце словы ў форме роднага склону адзіночнага ліку
(Максімальная колькасць балаў – 4; 0,25б. за кожнае правільна запісанае слова)

Авёс _____, барабан _____, бег _____,
блакіт _____, боль _____, вазон _____, вопыт _____,
вырай _____, гай _____, горад _____, гром _____,
давер _____, даследчык _____, кефір _____, кіёск
_____, кісларод _____.

Заданне 6. Запішыце словазлучэнні па-беларуску.

(Максімальная колькасць балаў – 6; 0,5б. за кожнае правільна запісанае слова)

Охотничья собака -
открытая дверь -
молодой жеребёнок -
нестерпимая боль -
хорошее поведение -
болеть гриппом -

Заданне 7. У наступных словах абазначце марфемы. (Максімальная
колькасць балаў – 4; 1б. за кожнае правільна разабранае слова)

Падтрымка, прыдарожны, нарэзаць, вечна.

Заданне 8. Падбярыце аднаслоўныя сінонімы да наступных фразеалагізмаў.
(Максімальная колькасць балаў – 4; 0,5б. за кожнае правільнае слова)

- 1) Рукой падаць -
- 2) Хоць іголка збірай -
- 3) Душа ў душу –
- 4) Лісам падшытыя –
- 5) Хоць касой касі –
- 6) Як гром з яснага неба –
- 7) Кат па пяту –
- 8) Хварэць на пана -

Заданне 9. Пісьмова адкажыце на пытанні. (Максімальная колькасць балаў –
4; 1б. за кожны поўны адказ)

1) Назавіце гераіню У.Бутрамеева “Слаўная дачка Полацкай зямлі”.
Прыгадайце яшчэ два імені, якія мела князёўна пры жыцці.

2) Які падарунак атрымаў Сямён, герой апавядання Я.Баршчэўскага, ад
вужа? _____

3) Гэта апавесць пра аднагодкаў сённяшніх шасцікласнікаў. Яна была
напісана ў 1940 годзе, але сёння актуальнасці не страціла. Праблемы

выхавання, дружбы, узаемаадносін з бацькамі. Пра які твор ідзе гутарка, хто аўтар? _____

4) У якім творы вы пазнаёміліся з легендай пра паходжанне “Белая Русь”? Запішыце назву твора, яго аўтара. _____

Заданне 10. . (Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за кожны правільны адказ) Устаўце прапушчаныя словы (3б.), запішыце назву твора і яго аўтара (1б.), які кампазітар паклаў на музыку словы гэтага верша (0,5б.), хто з’яўляецца выканаўцам песні (0,5б.)?

Каб любіць Беларусь нашу мілую,
Трэба ў розных краях пабываць.
Разумею цяпер, чаму з выраю
Жураўлі на _____ ляцяць.
Што ім тыя _____ паўднёвыя!
Што ім пышны _____ рай,
Калі клічуць іх далі сасновыя
І _____ край!
Сакавітыя _____ мурожныя
Не заменіш нічым і нідзе
І зямлю, дзе сцяжыначка кожная
У прыветлівы двор прывядзе...

VI клас

1. Запішыце хто з дзяўчынак ўсе словы напісаў без памылак. Словы, якія запісаны няправільна, запішыце правільна.

	Прыклады	Правільна запісаныя словы, у якіх дапушчаны памылкі
Вольга	Жана, асяроддзе, біолаг	
Каця	шырокатвары, падпілаваць, менеджар	
Насця	земляроб, камюніке, пяцярня, забеспячэнне	
Марына	экзэмпляр, аб'яднанне, ржаны, сала'ўі	
Даша	пяцярня, радыяхімія, цырымонія, шасцёра	

Імя дзяўчынкі (дзяўчынак): _____

2. Падбярыце да слова *спявак* з прапанаваных слоў тры прыметнікі, якія падыходзяць па сэнсе, і тры прыметнікі, якія не падыходзяць па сэнсе.

Опера, спявае, перспектывы, шчодры, непрыгожы, тэхнічны, наш, малайчына, камфартабельны, руплівы, зямляк, вядомы, прасіць, апладысменты, рухаецца, тэатр, іграе, роля, магутны.

Спявак _____

Спявак _____

3. Вызначце часціны мовы і запішыце (скарочана).

Пяты (_____), пяцёрка (_____), кожнай (_____), нашы (_____), пяцёра (_____), ніякі (_____), велічэзны (_____), адна сёмая (_____), хто (_____), заходнесібірскі (_____), двойка (_____), нуль (_____), двое (_____), наш (_____), гронка (_____), найлепшая (_____), усё (грамадства) (_____), мядзведзеў (_____).

4. Да фразеалагізмаў падбярыце антонімы, выкарыстаўшы словы для даведкі.

1. Хоць вока выкалі - _____

2. Востры на язык - _____

3. Рукой падаць -- _____

4. Ні свет ні зара - _____

5. Як маслам па сэрцы - _____

6. Як карова языком злізала - _____

7. Душа ў душу - _____

8. Пайсці на свой хлеб - _____

9. Куры не клююць - _____

Словы для даведкі: на шапачны разбор, як гром з яснага неба, цяжкі на нагу, як кот наплакаў, як кот з сабакам, хоць іголки збірай, распускаць язык, цяляты язык зжавалі, блізкі свет, сядзець на карку, як мыла з'еўшы, да трох не гавары.

5. Выкарыстоўваючы назвы птушак, занішыце як і пра каго кажуць.

Стракоча, як _____; бачыць як _____; чорны як _____;
шэрая як _____; даўганогі як _____; сівы як _____; белы як _____
балбоча як _____; буркуюць як _____.

6. Падбярыце да слова кніга мастацкія азначэнні эпітэты.

7. Запішыце слова па яго лексічным значэнні.

Зрабіць няправільна – _____; весці барацьбу _____; выказаць увагу – _____;
адрэзак часу ў сем дзён – _____; ураджэнец якой-небудзь мясцовасці – _____; знаходзіцца ў неспакойным стане – _____.

8. Падкрэсліце лішні элемент у пераліку і растлумачце свой выбар.

1. Метафара, параўнанне, аповесць, эпітэт, увасабленне. _____
2. Назоўнік, прыметнік, займеннік, прыназоўнік. _____
3. Апавяданне, апісанне, разважанне, навуковы _____
4. [a], [o], [y], [э], [з], [a] – _____

9. У дадзеных спяврджэннях знайдзіце памылку (калі яна ёсць) і запішыце.

1. Харэй, анапест, ямб – двухскдадовыя стопы ў вершах. _____
2. М.Лермантаў, Н.Гілевіч, Р. Барадулін, Я.Янішчыц – _____
3. “Рэчанька”. “Прыехала каляда на белым кані”, “Малітва”, “Жураўлі на Палессе ляцяць” – гэта народныя беларускія песні _____
4. “Конь і сабака”, “Крыніца”, “Песня ляснога жаваранка”, “На рэчцы”, “У старых дубах”, “Жывая вада” – гэта творы, якія напісаў Я.Колас. _____
5. Насцечка, Серж, Закрэўскі – героі апавядання Якуба Коласа “Сябры” _____
6. Антытэза, увасабленне, гіпербала, метафара – гэта мастацкія прыёмы, калі нежывым, неадушаўлёным прадметам і з’явам надаюцца ўласцівасці чалавека або жывых істот. _____

10. Устаўце прапушчаныя словы, назавіце твор і яго аўтара.

...Што ім тыя _____ паўднёвыя!
Што ім пышны платанавы _____,
Калі клічуць іх _____ сасновыя
І _____ рабінавы _____!

Сакавітыя _____ мурожныя
Не заменіш _____ і нідзе
І зямлю, дзе _____ кожная
У _____ двор прывядзе.

5. Запішыце словы ў алфавітным парадку і знайдзіце ў некаторых словах схаваныя назвы кветак

Дысцыпліна, гастраномія, кружацца, лідарства, Дажбог, фаўна, Каляды.

6. Запішыце слова па яго лексічным тлумачэнні, якое пачынаецца з прапанаванага склада.

Першы склад	Лексічнае значэнне	Слова-адказ
БА +	малады сасновы лес	
	густа-чырвоны, парпуровы	
	босымі нагамі, без абутку	
	дзіцяня бобра	
	чалавек, які ўсяго баіцца, нясмелы, палахлівы	

7. Суаднясіце назвы сінтаксічных адзінак з прыведзенымі прыкладамі. Запішыце адказ па дадзеным узору.

Узор запісу адказу: А1Б2В3Г4

Сінтаксічныя адзінкі	Прыведзеныя прыклады
А. Словазлучэнне	1. Многа прыгожых куткоў ёсць у беларускім краі.
Б. Просты развіты сказ	2. Паляна каля возера.
В. Просты неразвіты сказ	3. Снег шчыльна ўкрывае зямлю белым пакрывалам, але лес жыве.
Г. Складаны сказ	4. Сонца свеціць ды не грэе.

8. Запішыце неабходныя словы, якія рыфмуюцца з папярэднімі, каб атрымаліся трапныя народныя выслоўі. Запішыце як называюцца гэтыя выслоўі.

1. Колас, што зярнят не мае, у гору лоб _____
2. З кім павядзешся, ад таго _____
3. Калі ў хаце ціха – _____
4. Як дбаем, так _____
5. Знай каток свой _____

Гэтыя трапныя народныя выслоўі называюцца _____

9. Пададзены прозвішчы беларускіх нісьменнікаў. Запішыце іх імёны.

Імя	Прозвішча
	Барадулін
	Караткевіч
	Янішчыц
	Броўка
	Танк
	Багдановіч
	Марчук
	Лынькоў

10. Назавіце аўтара і твор, адкуль узяты наступныя радкі. Устаўце словы замест пропускаў.

І з кожнай лісцевай галоўкі

Глядзіць твар восені – _____

Павее _____ - шурхнуць _____:

Няма ў ім ласкі, ні _____,

Не – то не шолах _____,

Не смех блакітных _____,

У межах росных _____;

Не то не _____ вясны,

А ціхі _____ і _____,

З жыццём і _____ развітанне.

6 клас

1. Устаўце прапушчаныя літары.

Б...тон, зака...чык, інж...нер, мала...ьба, мес...ц, пя...чота, р...мень, с...мёра, тун...ль.

(пр. адказ –0,5 б)

2. Запішыце па-беларуску

Бабушкина внучка –
красная обложка –
производственная площадь –
сентябрьская погода –
серьёзный разговор –
тёмной ночью –

(3 б)

3. Ад назваў *мядзведзь, алень, авечка, карова* ўтварыце назвы маладых істот. З утворанымі словамі складзіце і запішыце па 1 сказе.

(4 б)

4. Падбярыце ў сказы прыметнікі з супрацьлеглым значэннем і запішыце іх.

Дрэва не ..., а ...
Школа не ..., а ...
Вучань не ..., а ...
Паводзіны не ..., а ...

(2 б)

5. Запішыце словазлучэнні па-беларуску.

Два ведра –
две сестры –
четыре учебника –
пять деревьев –
восемь собак –
две ноги –

(3 б)

6. Вызначце і запішыце асноўную думку і сродкі сувязі сказаў у тэксце.

Жабу не любяць. Гавораць, што яна шкодная, што ад яе на руках бародаўкі. Усё гэта няпраўда. Жаба сапраўды выдзяляе праз скуру белаватую вадкасць, але ніякіх бародавак ад гэтай вадкасці не бывае. Проста такім спосабам жаба ратуецца ад ворагаў.

(макс. – 5 б)